

Politická práva

Vojtěch Šimíček, ÚP, PrF MU, 10. dubna 2024

- 1) Předpoklad existence státu (zoon politicon), status aktivus
- 2) Je třeba vidět v kontextu demokratického (právního) státu:
  - Suverenita lidu
  - Vláda lidu, lidem a pro lid
  - Zásada plurality (čl. 5 Ústavy)
  - Vláda většiny a ochrany menšin (čl. 6)
  - Vyloučení násilné vlády
  - Konsens o základních principech (čl. 9 odst. 2)
  - Ideologická a náboženská neutralita
  - Rovnost členů společnosti
  - Vláda na čas
- 3) Politická práva slouží k (a) podílu na moci ve státě a k (b) vysílání signálů vůči státní moci
- 4) Výčet:
  - Svoboda projevu
  - Právo na informace
  - Petiční právo
  - Shromažďovací právo
  - Sdružovací právo (včetně práva politických stran) - nebude
  - Volební právo - nebude
  - Právo na odpor

Svoboda projevu

- základ dalších politických práv (shromažďovací, petiční, právo na informace; i volební)
- Čl. 17 Listiny základních práv a svobod:

(1) Svoboda projevu a právo na informace jsou zaručeny.

(2) Každý má právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice státu.

(3) Cenzura je nepřipustná.

(4) Svobodu projevu a právo vyhledávat a šířit informace lze omezit zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti.

August Langmesser: aneb Někdy je odvaha promluvit, jindy mlčet.

- **Možnosti omezení svobody projevu**

- bezpečnost státu a územní celistvost,
- předcházení nepokojům a zločinnosti,
- ochranu zdraví nebo morálky,
- ochranu práv a pověsti jiných,
- zabránění úniku důvěrných informací
- zachování autority a nestrannosti soudní moci.

Listina navíc výslovně zakazuje cenzuru.

II. ÚS 2051/14: Co je u hodnoceného výroku důležité

1) **povaha výroku** (tj. zda jde o skutkové tvrzení či hodnotový soud),

2) **obsah výroku** (např. zda jde o projev "politický" či "komerční"),

a) **Politický projev**

Příklad politického projevu („**Čínský prezident v Praze**“ - rozsudek NSS sp. zn. 2 As 18/2018):

Dne 29. 3. 2016, během návštěvy čínského prezidenta Si Ťin-pchinga přikázala Policie ČR žalobcům odstranit dva papíry formátu A4 s vytištěnou vlajkou Tibetu a Tchaj-wanu z okna jejich kanceláře naproti hotelu Hilton, kde byl čínský prezident ubytován. Během zásahu byli žalobci vyzváni k předložení občanského průkazu a bylo jim zakázáno pořizování audiovizuálního záznamu zasahujících policistů.

*„Závěrem je třeba vyzdvihnout, že městský soud kromě bezchybného právního posouzení dostal i své širší ústavní a společenské roli a zcela případně připomenul i význam svobody projevu, s jejímž potlačováním má česká společnost tak zásadní negativní zkušenost; důsledky omezování politických práv během čtyřicetileté diktatury komunistického režimu pocítujeme dodnes. Právě vzpoura proti otupujícímu samopohybu systému, vyžadujícímu po každém **Havlově zelináři** vyvěšování hloupých a nic neříkajících hesel, kterými nemá být projeven názor, ale je to očekáváno, stála v počátcích demokratických změn. Vyjádření občanského postoje, které už nemusí být vzdorem, ale jen prostým výkonem zaručené svobody, je dědictvím sametové revoluce, které je třeba opatrovat.“*

b) **Komerční projev**

Komerčním projevům je poskytována nižší míra ochrany než projevům s veřejným přesahem. Nejnověji viz zajímavý rozsudek NSS 8 As 202/2019 ze dne 31. 3. 2021 (kauza **sexistické reklamy na zastavárnu** – aneb co jsou dobré mravy v reklamě). Závěry NSS: vyobrazení téměř nahé ženy nemá žádnou souvislost s nabízeným zbožím; žena je využívána jako pouhý sexuální objekt a jde tak o diskriminaci z důvodu pohlaví. V tomto případě musí být i v rozporu s dobrými mravy. Údajně jsou pohoršeny osoby s běžným morálním cítěním.

c) **Umělecký projev**

II. ÚS 2120/21: kardinál Duka

Je především rolí státu, resp. orgánů veřejné moci, aby při plnění svého pozitivního závazku chránily náboženskou svobodu a ideologickou i náboženskou neutralitu (čl. 2 odst. 1 Listiny základních práv a svobod). Při právním posouzení kolize uměleckého projevu a chráněných práv jiných musí mít, skrze interpretaci podústavního práva i ochranu základních práv a svobod, stěžejní roli obecné soudy. Ty musí vycházet z obsahu uměleckého projevu při vnímání jeho celkového kontextu a z algoritmů posouzení jeho přiměřenosti v relaci použitých prostředků a legitimních cílů.

V nyní posuzovaném případě Ústavní soud konstatuje, že obě hry sledovaly legitimní cíl, směřující k vyvolání veřejné diskuse o náboženském násilí a sexuálních incidentech uvnitř jedné z církví. Učinily tak prostředky sice zčásti blasfemickými, ve svém celku však nepotlačujícími základní sdělení. S podstatou obsahu her včetně kontroverzních scén byla veřejnost předem seznámena a bylo svobodným rozhodnutím každého, zda se představení zúčastní. Nevyhnutelná veřejná informovanost o ústavní stížnosti napadených scénách, jakož i o incidentu v průběhu jedné z her, byla provázena širokou mediální diskusí. Ani z hlediska intenzity působení napadených skutečností tedy nedošlo k podstatnému zásahu do základních práv a svobod stěžovatelů.

Demokracie nepostrádá etický rozměr a k posouzení konfliktu jej obsahujícího jsou někdy zapotřebí i soudci. V zásadě by se však soudci, a to ani ústavní, neměli stát strážci veřejné morálky. Pro věřícího je nejlepší ochranou před rouháním a výsměchem síla jeho víry. Čas uplynulý od uvedení obou her prokázal, že se věřící ochránit dokáží.

Dále např. *karikatura* (obdobou je i koláž). Obecně platí, že satira je formou uměleckého projevu a společenské kritiky, pro kterou jsou právě nadsázka a přehánění neodmyslitelné a která může přiměřeně provokovat.

Z právě uvedeného pojetí se značně vymyká nálezný Ústavního soudu ze dne 10. 3. 2020, sp. zn. III. ÚS 2300/18 (kauza „**PiTomio**“). Právní věty:

I. Podstatou ochrany jména podle čl. 10 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, je právo každého člověka na to, aby byl bez ohledu na své společenské postavení označován vždy svým skutečným jménem. Proto má pro jednotlivce hluboký osobní význam, aby jeho jméno nebylo komoleno, zvláště pak do podoby evokující hanlivé označení.

II. Svoboda projevu nemá vést k tomu, aby byla jakákoliv osoba - včetně osob veřejně činných - v očích veřejnosti samoúčelně cíleně zesměšňována. Informování o věcech veřejných médií za použití prostředků dotýkajících se lidské důstojnosti, osobní cti či jména určité osoby nemůže být ospravedlněno ani snahou zabránit komukoliv získat mandát pro výkon veřejné funkce. Prosazování aktivistického přístupu nebo kampaně médií zaměřené na konkrétní osobu jen s cílem ji difamovat, nadto způsobem vybočujícím z obecně uznávaných pravidel slušnosti, a znevýhodnit ji tak v politickém boji o veřejnou funkci, nemůže požívat soudní ochrany.

III. Přestože hodnotící soud na adresu veřejně činné osoby nelze jakkoli dokazovat, je nutné zkoumat, zda se zakládá na pravdivé informaci, zda forma jeho veřejné prezentace je přiměřená a zda zásah do osobnostních práv je nevyhnutelným průvodním jevem výkonu kritiky, tzn. zda primárním cílem kritiky není hanobení a zneuctění dané osoby.

Následovalo rozhodnutí Nejvyššího soudu 25 Cdo 3108/2021 – aneb uvedení na pravou míru

„Označení „*PiTomio*“ má povahu hodnotového soudu ve formě slovní karikatury, který se

zakládá alespoň na minimálním skutkovém základě. Slovní karikatura jména není obecně vyloučena a vyznačuje se (stejně jako např. obrazová či fotografická karikatura) ironií, nadsázkou, případně ostrostí či jednostranností, a je proto na ni nutno pohlížet shovívavěji. Je nepochybné, že složenina osobního jména žalobce s expresivním synonymem slova hloupý, je znevažující. Žalovaná tím však vyjadřovala kritiku veřejně prezentovaných, často kontroverzních názorů a vystupování žalobce v politickém prostředí. Účelem karikatury nebylo samoučelně a cíleně žalobce zesměšňovat, ale poukázat na, podle žalované, nevhodné veřejné vystupování osoby usilující o nejvyšší politické posty. Žalovaná ji využila ve vztahu k veřejně činné osobě (politikovi) pohybující se v nejvyšších patrech politiky, a to ve vztahu právě k tomuto jeho působení. Žalobce se sám označoval za kontroverzního politika, využíval silné i hanlivé výrazy a vyzýval k nekorektnosti. Politik, navíc politik vystupující na veřejnosti způsobem, kterým v té době vystupoval žalobce, musí projevit vyšší stupeň tolerance. Posuzovaný hodnotový soud vyslovilo tiskové a internetové médium, a to především v souvislosti s prezidentskou kandidaturou žalobce v roce 2012, přičemž ve své kritice nebylo osamocené, obdobné názory vyjadřovaly i jiné osoby či média. Všechny tyto okolnosti svědčí v posuzovaném případě ve prospěch práva na svobodu projevu. Na druhé straně, byť se jednalo o koncentrovanou kritiku názorů a postojů žalobce v politice, tedy jeho veřejnou sféru, dotkla se i jeho soukromé sféry, bylo-li v rámci karikatury v negativní konotaci využito jeho jméno. To svědčí ve prospěch ochrany jeho osobnosti. Bylo-li označení žalovanou užito i na podzim roku 2013 (v době jeho kandidatury do poslanecké sněmovny), a to jen v souvislosti s reakcemi žalobce a jeho příznivců na kritiku žalované, jedná se o pouhé připomenutí souvislosti publikovaných vyjádření s jimi odsuzovaným zásahem žalované a v takovém případě již nejde o zásah stejné intenzity jako při prvotním užití označení.“

Příklad humoru v právu: náleží ÚS I. ÚS 2956/23 ze dne 10. 1. 2024

36. O významu parodie, nadsázky či přímo humoru se však zmiňuje nejen judikatura, nýbrž i krásná literatura. Jen jako připomenutí proto mohou sloužit některé myšlenky, umělecky ztvárněné kupř. Umberto Eco, který ústy hrdiny románu *Jméno růže Viléma z Baskervillu* oponuje názoru knihovníka Jorgeho, že "smích je slabost, zhouba a vratkost našeho těla. Je to útěcha sedláků, nevázanost opilců, i církve ve své moudrosti ustanovila chvíle slavnosti, karnevalu a jarmarku, ty denní poluce, které vyženou z těla přebytečné moky a chrání před jinými touhami a jinými ambicemi. Tak ale smích zůstává i nadále něčím nízkým, obranou lidí prostých, znesvěcených mystériem pro lůzu." Na to Vilém z Baskervillu uvádí: "Lhali ti, ďábel není vládce hmoty, ďábel je troufalost ducha, víra bez úsměvu, pravda, kterou nikdy nezachvátí pochyby. Ďábel je zamračený, protože ví, kam jde, a jde neustále tam, odkud přišel." Lze dodat, že humor, satira a parodie jsou životodárné, a to nejen v běžném životě, nýbrž i v životě veřejném, protože dokáží snižovat společenské napětí.

37. Ostatně, empiricky neprokazatelná, nicméně obecně přijímaná teze je, že žádný z diktátorů neměl skutečný smysl pro humor; zejména nesnesl jakoukoliv parodii na sebe samotného. O tom svědčí i úvahy Václava Havla na toto téma v eseji o rázu československého disentu: "...kdo se bere příliš vážně, stává se brzy směšným, a kdo se dokáže trvale vysmívat sám sobě, nemůže skutečně směšný být." (Havel, V. *Anatomie jedné zdrženlivosti*. In: Prečan V. (ed.). *Do různých stran. Eseje a články z let 1983-1989*. Čs. středisko nezávislé literatury, Scheinfeld-Schwarzenberg 1989, s. 72).

38. Ani parodie, humor, nadsázka, ironie, sarkazmus nebo satira ovšem nesmí překročit obecně akceptovaná pravidla slušnosti. I zde je důležité zhodnotit celkový kontext posuzované věci,

zejména, zda jde například o komiks, psaný text nebo spot (jako v této věci), zda je parodovaná osoba veřejně známá, zda má myšlenka, na jejímž základě satirický nebo obdobný projev stojí, reálný základ, a zda tak představuje přínos do veřejné diskuze o obecných otázkách.

d) **Nenávistný projev („hate speech“)**

3) **forma výroku** (zejména nakolik je předmětný výrok expresivní či dokonce vulgární),

I „čistý“ hodnotový soud, založený na pravdivém faktickém základu, může nepřipustně zasáhnout do osobnostní sféry dotčené osoby, pakliže je učiněn formou, překračující v konkrétním případě zmíněné meze slušnosti a korektnosti.

4) **postavení kritizované osoby** (např. zda jde o osobu veřejně činnou či dokonce o osobu aktivní v politickém životě, případně o osobu veřejně známou - typicky "hvězdy showbyznysu")

5) zda se výrok (kritika) dotýká **soukromé či veřejné sféry** této kritizované osoby,

Nález ve věci Michala Viewegha: určujícím hlediskem musí být hledisko závažnosti a intenzity zásahu do práv náležejících do tzv. intimní sféry soukromého života jednotlivce, a při úvaze o přiměřenosti výše náhrady nemajetkové újmy v penězích je rovněž nezbytné přihlédnout k samotnému účelu a funkcím tohoto institutu při ochraně osobnosti. Touto funkcí je satisfakce, tedy přiměřeně s ohledem na všechny okolnosti konkrétního případu, optimálně, a tím účinně vyvážit a zmírnit nepříznivý následek neoprávněného zásahu. „Nelze však pomíjet ani **funkci preventivně-sankční**, kterou by výše náhrady nemajetkové újmy v penězích rovněž měla plnit. Zásah do práva na ochranu osobnosti je totiž civilním deliktem a přiměřené zadostiučinění jednou z civilněprávních sankcí, která má odrazovat rušitele chráněných osobnostních statků a jeho možné následovníky od protiprávního jednání, a být tak nástrojem speciální i generální prevence, což vyžaduje, aby se jednalo o **sankci patřičně důraznou a dostačující (přiměřenou) i z tohoto hlediska. V tomto směru lze dojít k závěru, že v případě zlého úmyslu (záměru) na straně původce neoprávněného zásahu by měl soud svůj odsudek nad tímto společensky i právně zvlášť odsouzeníhodným chováním vyjádřit právě citelným určením výše peněžitého zadostiučinění. Obdobně by bylo třeba postupovat i v případě, že by původce neoprávněného zásahu do osobnostních práv právě tímto zásahem sledoval pouze záměr zvýšit svůj majetkový prospěch či tak činil ve snaze zviditelnit se a získat tak potřebnou publicitu pro své konání (např. zvýšený odběr a prodej tisku, reklama aj).“**

6) **chování kritizované osoby** (např. zda kritiku sama "vyprovokovala" či jak se posléze ke kritice postavila)

7) **kdo výrok pronáší** (např. zda se jedná o novináře, běžného občana, politika apod.) a konečně,

Ústavní soud zde totiž jednoznačně akcentoval **vyšší nároky, které je třeba klást na nositele takto vysokých státních funkcí**. Zajímavý je rovněž nález sp. zn. IV. ÚS 3076/20 ze dne 2. 2. 2021 (**Z. Šarapatka vs prezident M. Zeman**): neodpovědnost prezidenta republiky je omezena na výkon jeho funkce a proto jednání, které tímto výkonem není, je žalovatelné v civilním řízení. (Odpovědným proto není Ministerstvo financí.) Hodnotí se proto:

- Časové kritérium
- Kritérium fóra, kde byl výrok pronesen (Týden s prezidentem)

- Kritérium obsahu výroku.

8) kdy tak učiní (tzn. např. jaké měl či mohl mít jeho autor v daný okamžik k dispozici konkrétní údaje, z nichž vycházel, a v jaké situaci tak učinil).

Právo na informace

Čl. 17 odst. 5 Listiny

„Státní orgány a orgány územní samosprávy jsou povinny přiměřeným způsobem poskytovat informace o své činnosti. Podmínky a provedení stanoví zákon.“

Zajímavé, že ohledně tohoto základního práva je ÚS zdrženlivější než správní soudy (!)

Pojem „veřejná instituce“ – jde nad rámec Listiny, viz zákon č. 106/1998 Sb. o svobodném přístupu k informacím

1. Ústavní soud (*Letiště Praha*) vymezil kritéria pro hodnocení toho, zda se jedná o veřejnou nebo soukromou instituci:

(1.) **způsob vzniku** (zániku) instituce (z pohledu přítomnosti, či nepřítomnosti soukromoprávního úkonu),

(2.) hledisko **osoby zřizovatele** (tj. zda je zřizovatelem stát, či nikoli),

(3.) **subjekt vytvářející jednotlivé orgány instituce** (zda dochází ke kreaci orgánů státem, či nikoli),

(4.) existence, či neexistence **státního dohledu** nad činností instituce, a konečně

(5.) veřejný nebo soukromý **účel instituce**.

Rozhodující je přitom podle Ústavního soudu „**převaha znaků**“, jež jsou pro instituci veřejnou či soukromou typické.

Výsledek:

- FC Hradec Králové, a. s.
- ČEZ, a. s.
- České dráhy, a. s.
- Dopravní podnik hl. m. Prahy, a. s., Plzeňské městské dopravní podniky, a. s.
- Teplárna České Budějovice, a. s.
- Liberecká IS, a. s.
- Lužická nemocnice a poliklinika, a.s.
- Sportovní areály města Kladna s.r.o.
- Pražská plynárenská Servis distribuce, a.s.
- JIŽNÍ CENTRUM BRNO, a.s.

Ústavní soud revidoval - **nález ČEZ**, v němž sice ocitoval i některé pasáže **nálezu Letiště Praha**, současně ovšem **vyloučil, že by obchodní společnosti mohly být pokládány za veřejné**

instituce, leda by šlo o „akciovou společnost, jež byla zřízena zvláštním zákonem, kterým se řídí i její činnost, a jejímž jediným vlastníkem je stát, jemuž náleží rozhodovat o jejím zániku. Na takovou obchodní společnost by bylo možné odůvodněně nahlížet jako na veřejnoprávní subjekt“.

- recept pro vymanění se ze zákona 106: stačí jedinou akcií nevlastnit státem

V současnosti však změna zákonné úpravy - nový § 2a **veřejný podnik**:

Povinným subjektem je právnická osoba, v níž povinný subjekt vykonává přímo či nepřímo **dominantní vliv** na základě majetkové účasti (drží většinový podíl, disponuje většinou hlasovacích práv)

Směrnice Evropského parlamentu a Rady [ze dne 25. dubna 2018 COM(2018) 234 final 2018/0111 (COD)] o opakovaném použití informací veřejného sektoru, podle jehož čl. 2 bod 3 „se „veřejným podnikem“ rozumí jakýkoli podnik, nad nímž mohou subjekty veřejného sektoru přímo nebo nepřímo vykonávat rozhodující vliv na základě vlastnictví takového podniku, finanční účasti v něm nebo pravidel, jimiž je řízen.“

IV. ÚS 1200/16: Kdo může žádat o informace o platových poměrech

Povinná osoba může odmítnout poskytnout žadateli informace o platu a odměnách zaměstnance, vyžádané na základě ustanovení § 8b zákona o svobodném přístupu k informacím, pokud nejsou splněny všechny tyto podmínky:

- a) účelem vyžádání informace je **příspěvek k diskusi o věcech veřejného zájmu**;
- b) **informace samotná se týká veřejného zájmu**;
- c) žadatel o informaci plní úkoly či poslání dozoru veřejnosti či roli tzv. "**společenského hlídačského psa**";
- d) **informace existuje a je dostupná**.

Nejsou-li všechny tyto podmínky splněny, potom odmítnutí poskytnout žadateli informaci o platu a odměnách zaměstnance není porušením povinnosti státních orgánů a orgánů územní samosprávy poskytovat přiměřeným způsobem informace o své činnosti, vyplývající z článku 17 odst. 5 Listiny.

Je zjudikováno, že **diplomanti** mají právo na informace!

Kuriozita – novinář Cibulka: III. ÚS 3339/21: Hledat způsoby vyhovění žádosti a nikoliv důvody odmítnutí

Povinný subjekt má být v řízení o poskytnutí informací podle čl. 17 odst. 5 Listiny profesionálně znalým práva, který má žadatele procesem poskytování informací provést tak, aby jim bylo v maximální míře vyhověno; je nepřijatelné, aby odpovědnost za zdárné vyřízení žádosti přesouvaly povinné subjekty na žadatele a vytýkaly jim nedostatek aktivity tam, kde by měl být s ohledem na základní zásady činnosti správních orgánů aktivní právě správní orgán. Povinný subjekt má hledat způsoby maximálního vyhovění podané žádosti a nikoliv důvody, jak jejím vyhovění zabránit.

(záloha cca 25 mil. Kč)

Shromažďovací právo

Ústavní základ: čl. 19 LZPS:

(1) Právo pokojně se shromažďovat je zaručeno.

(2) Toto právo lze omezit zákonem v případech shromáždění na veřejných místech, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, ochranu veřejného pořádku, zdraví, mravnosti, majetku nebo pro bezpečnost státu. Shromáždění však nesmí být podmíněno povolením orgánu veřejné správy.

Chráněno je právo **pokojně** se shromažďovat,

- Omezení tohoto práva lze jen (1.) formou zákona a (2.) z důvodů, které citované články předpokládají,
- Při omezení je třeba bedlivě zkoumat jejich nezbytnost (proporcionalita), což se např. má projevit v tom, zda je namístě apriorní zákaz shromáždění, anebo až jeho následné rozpuštění,
- **Viz náleží II. ÚS 1022/21 („Klimakemp 2018“):**
  - Stěžovatel v červnu 2018 cestoval na několikadenní protestní akci k Litvínovu (Klimakemp 2018), na nádraží byl legitimován policií; údajně chtěl navštívit jen demonstraci a přednášky
  - Žaloba na určení nezákonnosti výzvy

„K zásahu do práva pokojně se shromažďovat může dojít nejen znemožněním shromáždění, ale také jeho omezením v důsledku opatření přijatých před jeho konáním, v jeho průběhu či po něm. Při hodnocení takových opatření z hlediska jejich způsobilosti zasáhnout do práva pokojně se shromažďovat je třeba přihlížet k zásadě nepřípustnosti tzv. odrazujícího účinku.“

- Specifikem ČR je zakotvení oznamovacího režimu (historický kontext)

Definice veřejného prostranství: § 34 ObZř: Veřejným prostranstvím jsou všechna náměstí, ulice, tržiště, chodníky, veřejná zeleň, parky a další prostory přístupné každému bez omezení, tedy sloužící obecnému užívání, a to bez ohledu na vlastnictví k tomuto prostoru.

A contrario: nelze omezit, nejde-li o veřejné místo (viz zahradní party, bytový seminář atp.)

Definice shromáždění - rozsudek NSS sp. zn. 8 As 101/2011 („kúrovec“ - blokáda těžby v lokalitě Ptačí potok; „Druhý díl“ Ptačího potoka – rozsudek NSS sp. zn. 8 As 39/2014 ze dne 18. 11. 2015:) – 5 kritérií:

- (1.) Pojmově je vyloučeno shromáždění za účasti **jediné osoby**.
- (2.) Je nutná **fyzická přítomnost daných účastníků** - **nutnost vzájemné interakce** účastníků shromáždění.
- (3.) Nezbytné konání shromáždění v **konkrétním čase** – **viz zmíněná interakce**.
- (4.) **Účel shromáždění** – **ne každé požívá ochrany** (nutná výměna informací a názorů).
- (5.) Navenek projevená „subjektivní stránka“ – **účastníci si musí být vědomi toho, že se jedná o výkon shromažďovacího práva**.

Negativní vymezení – shromážděním není (§ 2 ShrZ):

- souvisí s činností státního orgánu (např. jednání soudu, Poslanecké sněmovny, zastupitelstva obce)

- souvisí s poskytováním služeb (hypermarkety)

- jiná shromáždění nesloužící účelu svobody projevu, k účasti na řešení veřejných věcí atp. (sběrná kategorie – např. rodinná setkávání)

Tato shromáždění vůbec shromážděními nejsou – jiná situace, než že jen nemusí být oznámena.

Následně náleží „**Stop genocidě**“ (náleží II. ÚS 164/15):

1. **Právo pokojně se shromažďovat představuje kolektivní výkon svobody projevu.** Právě tento aspekt může napomoci pro rozproudění veřejné diskuse a debaty nad věcmi veřejnými, poněvadž někteří občané nemají vůli veřejně pronášet a prezentovat své názory individuálně a pokoušet se přesvědčovat ostatní o jejich správnosti. Účast na shromáždění jim však poskytuje možnost, jak se veřejně s určitými názory ztotožnit a vyjádřit jim tak podporu.

2. **Ústavní ochrany požívají i šokující a pobuřující projevy (i vizuální),** použité k rozproudění veřejné diskuse, jelikož demokracie je založena na „důvěře“ k občanům, že se aktivně a svědomitě této diskuse účastní a jsou schopni rozlišit věrohodnost či akceptovatelnost jednotlivých myšlenek.

3. **Uvedené však nelze rozumně požadovat od dětí,** neboť právě ty, s ohledem na jejich mravní a duševní vyspělost, musí být chráněny před některými formami projevů, které by je nad únosnou míru zasáhly či obtěžovaly (čl. 32 odst. 1 věty druhé Listiny základních práv a svobod a čl. 3 odst. 1 a 2 Úmluvy o právech). Jsou-li proto právě děti či mladiství příjemci informací, je o dán zvýšený požadavek na zachování mravnosti a na ochraně jejich práv i ve vztahu ke svobodě projevu a shromažďovacímu právu. **Právu každého prezentovat své názory (včetně pobuřujících) je totiž postaven naroveň zájem na tom, aby děti a mladiství nepřijímali sdělení pro ně nevhodná. Je proto na svolavatelích shromáždění, aby navrhl taková konkrétní opatření, která by umožnila konání shromáždění, aniž by však ohrozilo zájmy dětí (šokující informační panely by byly umístěny např. do stanu anebo by byly sestaveny do uzavřeného tvaru tak, aby osoba, která by je chtěla shlédnout, musela do tohoto prostoru vstoupit, přičemž pořadatel by zamezil, aby do tohoto prostoru mohly vstoupit malé děti).**

Chvályhodná reakce zákonodárce: § 8 odst. 2: Úřad může v nezbytných případech pro účely ochrany veřejného pořádku nebo práv a svobod jiných rozhodnutím stanovit podmínky konání shromáždění. Úřad může stanovit podmínky pro konání shromáždění zejména tehdy, má-li se na stejném místě a ve stejnou dobu konat jiné shromáždění nebo veřejnosti přístupný kulturní, sportovní nebo jiný společenský podnik (dále jen "veřejnosti přístupný podnik") a mezi svolavatelem nebo mezi svolavatelem a osobou pořádající veřejnosti přístupný podnik nedošlo k dohodě o úpravě doby nebo místa konání shromáždění nebo veřejnosti přístupného podniku.

4. Relevantní závěry plynoucí z judikatury:

1)_Nepřeceňovat fakt, zda shromáždění bylo ohlášeno, ale ani zakázáno

- je třeba odlišovat (1.) **ohlášené**, (2.) **neohlášené** („spontánní“) a (3.) **zakázané shromáždění**

- je důležité odlišovat individuální přestupkovou odpovědnost za neohlášení, příp. svolání zakázaného shromáždění (tj. administrativní delikt), a možnost jeho rozpuštění i za použití

represivních složek

- samotné neoznámení není důvodem pro rozpuštění shromáždění, pokud samozřejmě nenastanou důvody pro jeho zákaz; v opačném případě by byl totiž fakticky zaveden povolovací režim

- vůdčím principem musí být proporcionalita

2) Neměly by být kladeny nespravedlivě přísné **nároky na správní úřady**

- viz jejich lhůty k rozhodování, reálné možnosti dešifrovat skutečný úmysl shromáždění

- to je zejména vzkaz médiím a politikům

3) **Tématem dne je zneužití práva**

- zneužitím práva je provádění shromáždění za účelem porušování právního řádu či práv a svobod jiných osob (namísto pronájmu veřejného prostranství je ohlášeno shromáždění či petiční místo)

- zneužitím práva je ale i případ, kdy na stejném místě a ve stejnou dobu se má konat dříve oznámené jiné shromáždění – viz Frýdek-Místek, 6 měsíců – „lex Koukal“
- rozsudek NSS sp. zn. 2 As 60/2013 (Duchcov):

Značný rozsah dříve nahlášených shromáždění je indicií, kterou musí příslušný úřad zohlednit při úvaze, zda později ohlášené shromáždění z důvodu kolize zakáže podle § 10 odst. 2 písm. b) shromažďovacího zákona. Smyslem tohoto ustanovení, jak bylo obsáhle vyloženo shora, je totiž to, aby nedošlo ke konfliktu mezi více shromážděními. K takovému konfliktu by ale nemohlo dojít tehdy, pokud by se dříve ohlášená shromáždění vůbec nekonala a byla ohlášena jen jako shromáždění blokující určitý prostor a čas. **Zákaz pozdějšího shromáždění pro kolizi s předchozím shromážděním, jehož jediným účelem by byla blokáce určitého prostoru, by nebylo možno v takovém případě vyslovit.** [...] Pokud by se zcela zjevně ukázalo, že dřívější shromáždění byla ohlášena jedině s účelem blokovat dané místo v daném čase, šlo by o zneužití práva. To nepoživá právní ochrany. Prokazatelně obstrukční shromáždění by mohlo být za určitých okolností zakázáno (soud však znovu opakuje, že časová i prostorová rozsáhlost není sama o sobě důkazem obstrukcí, ale je třeba, aby přistoupila i jiná skutečnost - např. dřívější aktivita svolavatelů). Pokud by obstrukční shromáždění nebylo zakázáno v třídní lhůtě, nemohlo by být zakázáno následně, ale nebránilo by to tomu, aby se ve stejný čas a na stejném místě mohlo konat shromáždění ohlášené později; pro pozdější shromáždění by již nebylo možno užít postupu podle § 10 odst. 2 písm. b) shromažďovacího zákona, neboť by nehrozila skutečná kolize dvou shromáždění. Zároveň lze popsané bránění ve výkonu shromažďovacího práva postihnout jako přestupek dle § 14 odst. 2 písm. h) shromažďovacího zákona; není pravda, jak uvádí, stěžovatel, že za tento přestupek nelze uložit pokutu, neboť její výši neurčuje shromažďovací zákon, v takovém případě totiž výši pokuty stanovuje § 13 odst. 1 zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích.

4) Právo na protidemonstraci (i tzv. „blokační shromáždění“)

Petiční právo

Čl. 18 Listiny: „[p]etiční právo je zaručeno; ve věcech veřejného nebo jiného společného zájmu má každý právo sám nebo s jinými se obracet na státní orgány a orgány územní samosprávy s žádostmi, návrhy a stížnostmi“.

Petici, ať už je jakkoliv označená a ať už má jakoukoliv formu, přitom již dnes nelze chápat toliko v jejím užším pojetí jako **stížnost či prosbu o nápravu bezpráví** jako v minulosti (rozdíl je v načasování podání – prosba do budoucna, stížnost zpětně) adresovanou nositeli moci, nýbrž jde o prostředek k realizaci politického přesvědčení.

Zvláštní formy petic – např.:

- § 6 odst. 2 písm. a) zákona č. **424/1991 Sb.**, o sdružování v politických stranách a v politických hnutích, podle něhož přípravný výbor připojí k návrhu na registraci politické strany nebo hnutí mimo petici alespoň jednoho tisíce občanů požadujících jejich vznik

- § 61 odst. 2 písm. d) zákona č. **247/1995 Sb.**, o volbách do Parlamentu České republiky, vyžadující petici podepsanou alespoň tisícem oprávněných voličů podporujících kandidaturu nezávislého senátorského kandidáta

- způsob prosazení veřejného zájmu [srov. § 42 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, nebo § 13 zákona č. 64/1986 Sb., o České obchodní inspekci].

Nález Spolkového ústavního soudu ze dne 22. 4. 1953, sp. zn. 1 BvR 162/51 (BVerfGE 2,225 – *Petitionsbescheid*)]. Petiční právo každému, kdo podá přípustnou petici, zaručuje „**nejen právo na to, aby její adresát petici přijal, nýbrž také věcně přezkoumal a petentovi sdělil písemně, jak ji vyřídil**“ (odst. 25). „**Spolkový ústavní soud je názoru, že každá řádná petice musí být zodpovězena a že se tato odpověď nesmí omezit na pouhé potvrzení přijetí, nýbrž musí být přinejmenším zřejmé vzetí na vědomí obsahu petice a způsob jejího vyřízení. Pokud by měl platit opačný názor [...], byla by petičnímu právu odebrána jeho praktická hodnota. Akceptování takového „zdánlivého práva“ (Scheinrechts) v katalogu základních práv by potom bylo stěží pochopitelné**“ (odst. 27).

Exces – překonaný(!): V nálezu sp. zn. **I. ÚS 21/94** ze dne 23. 6. 1994 (N 35/1 SbNU 255) Ústavní soud uvedl, že každému je zaručen nikým nerušený výkon petičního práva ve smyslu čl. 18 Listiny, když podle čl. 3 odst. 3 Listiny platí, že nikomu nesmí být způsobena újma na právech pro uplatňování jeho základních práv a svobod. Listina však podle tehdejšího výkladu Ústavního soudu nezakládala záruky meritorního vyřízení nebo reakce příslušného orgánu a přirozeně nezakládá ani právo, že petici bude vyhověno. Stanoví podle citovaného nálezu toliko povinnost, že peticím nesmí být bráněno, tzn. orgán má povinnost je přijmout. Ústavní soud tehdy petici chápal toliko jako určitý podnět (vyjádření názoru), jednalo o věci veřejné, tedy jako zvláštní formu svobody projevu. K dikci § 5 odst. 3 zákona č. 85/1990 Sb., o právu petičním, ve znění pozdějších předpisů, podle něhož platí, že státní orgán, který petici přijal, je povinen její obsah posoudit a do 30 dnů písemně odpovědět tomu, kdo ji podal s tím, že v odpovědi uvede stanovisko k obsahu petice a způsob jejího vyřízení, pak Ústavní soud uvedl, že tuto zákonnou lhůtu nelze podřadit pod citovanou ústavní dikci, neboť ta má jen pořádkový charakter.

Od svého shora popsaného dřívějšího přístupu se Ústavní soud následně odklonil již v usnesení sp. zn. **II. ÚS 20/98** ze dne 23. 4. 1998 (U 33/10 SbNU 463), kde **petici pojal jako kvalifikovaný případ svobody projevu, který je ovšem spojen s povinností orgánu na obsah petice reagovat.**

Petiční právo je třeba vnímat i v širším kontextu principů dobré správy, které jsou v současnosti již výslovně zakotveny (zejména) v úvodních ustanoveních správního řádu (srov. § 2-8) a jsou rovněž obsahem řady soudních rozhodnutí a doporučujících dokumentů, ať již zpracovaných Veřejným ochráncem práv anebo evropskými institucemi. Mezi tyto principy se nesporně řadí i

otevřenost a vstřícnost a s určitou nadsázkou lze uvést, že byly součástí již starověkého etického kodexu úředníka (viz Naučení vezíra Ptahotepa).

Právo na odpor

F. Schiller – Vilém Tell: (vlastní překlad)

*Ne, moc tyranů má hranice.
Když potlačený nemůže nikde nalézt právo,
když se břemeno stává nesnesitelným,
sahá vzhůru do nebe pro smělou odvahu
a přináší dolů svá věčná práva,
jež nahoře visí nezcizitelná
a nezničitelná stejně jako hvězdy.
Vrací se starý původ přírody,
kde stojí člověk proti člověku;
jako poslední prostředek, když žádný jiný již
nechce být nápomocen, je mu dán meč.
Dobro nejvyšší smíme bránit
proti moci.*